

Nr 50

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skydd mot flyghavre jämte motion i ämnet.

Genom en den 20 mars 1970 dagtecknad proposition, nr 114, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om skydd mot flyghavre.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en ny lag med ändrade regler för skydd mot flyghavre. Lagen blir tillämplig på flera växtodlingsprodukter än nu. Reglerna om varuhantering skärps. Bekämpningen av växande flyghavre kommer att intensifieras. Den statliga lantbruksorganisationen ges ökade befogenheter att vidtaga åtgärder till skydd mot flyghavre.

Lagförslaget

Det vid propositionen fogade lagförslaget har följande lydelse.

Förslag
till
Lag
om skydd mot flyghavre

Häri genom förordnas som följer.

Inledande bestämmelser

1 §

I denna lag förstås med växtodlingsprodukt vara som helt eller delvis består av spannmål, frö, avrens eller annat avfall av spannmål eller frö eller halm från odling av spannmål eller frö, flyghavre kärnor av flyghavre (*Avena fatua* och *Avena sterilis*) och grobara delar av sådana kärnor.

2 §

Lagen äger ej tillämpning på

1. växtodlingsprodukt som härrör från brukningsenhet, på vilken ej funnits axade plantor av flyghavre under vegetationsperioden.
2. växtodlingsprodukt, som icke är halm, från annan brukningsenhet än som avses under 1, om produkten undergått finförmalning (fingröpning) med finfördelningsgrad som bestämts av lantbruksstyrelsen eller vid undersökning befunnits fri från flyghavre,
3. skogsfrö,
4. frö av växt som odlas endast till prydnad.

Hantering

3 §

Om ej annat följer av 4 §, får växtodlingsprodukt ej

1. transporteras, förvaras eller eljest hanteras på sätt som innebär fara för att flyghavre sprides,
2. lämnas för användning som utsäde, foder eller för annan slutlig förbrukning, om det kan antagas att produkten kommer att användas på sätt som innebär fara för att flyghavre sprides.

Innehåller annan växtodlingsprodukt än halm, som förts in i landet, högre halt flyghavre än som lantbruksstyrelsen medgivit, får ej produkten transporteras från den ort dit den förts in i landet utan medgivande av lantbruksstyrelsen.

4 §

Bestämmelserna i 3 § första stycket gäller ej

1. enstaka överlåtelse av växtodlingsprodukt utan offentligt utbud från odlare till djurhållare på samma ort,

2. överlåtelse av halm för jordbruksändamål, när sådan överlåtelse enligt lantbruksstyrelsens bestämmande är nödvändig för försörjningen med foder,

3. transport av växtodlingsprodukt inom sammanhängande del av brukningsenhet,

4. överlåtelse av annan växtodlingsprodukt än halm för slutlig förbrukning som foder till tamdjur, om produkten vid undersökning befunnits icke ha högre halt flyghavre än som lantbruksstyrelsen godkänt.

5 §

Vara som är avsedd till viltfoder eller prydnad och som består av eller innehåller flyghavre, axade flyghavreplantor eller axade delar av sådana plantor får ej saluhållas eller överlåtas.

6 §

Emballage som innehållit växtodlingsprodukt eller fordon i vilket sådan produkt fraktats får användas utanför sammanhängande del av brukningsenhet eller överlåtas endast om det är fritt från flyghavre.

7 §

Den som innehar kasserat avrens eller annat avfall av spannmål eller frö, som innehåller flyghavre, skall bränna eller på annat sätt förstöra det.

Bekämpning

8 §

För område där flyghavre av någon betydenhet förekommer fastställer Konungen eller, efter Konungens bemyndigande, lantbruksstyrelsen plan för bekämpning av flyghavren.

Förekommer flyghavre inom område, för vilket plan enligt första stycket ej fastställts, skall marken, så långt det är möjligt, hållas fri från axade plantor av flyghavren.

9 §

Skyldighet att vidtaga åtgärd enligt bekämpningsplan eller enligt 8 § andra stycket åvilar fastighetsägaren. Har i fastigheten eller i del av denna upplåtits annan nyttjanderätt än som avses i 1 kap. 7 § lagen (1907:36 s. 1) om nyttjanderätt till fast egendom gäller vad som sagts om ägaren i stället nyttjanderättshavaren.

10 §

Fullgör ej fastighetsägare eller nyttjanderättshavare skyldighet enligt bekämpningsplan eller enligt 8 § andra stycket, kan lantbruksnämnden anmana honom att fullgöra sin skyldighet.

Underlåter fastighetsägare eller nyttjanderättshavare att följa anmaning enligt första stycket, kan lantbruksnämnden låta verkställa åtgärden på den försumliges bekostnad.

11 §

Beslut enligt 10 § andra stycket länder omedelbart till efterrättelse.

Övriga bestämmelser

12 §

Konungen kan förordna att denna lag skall äga tillämpning på annan växtodlingsprodukt eller annat föremål än som avses i 1 eller 6 §. Konungen kan även beträffande annat fall än som avses i 4 § förordna att 3 § första stycket ej skall gälla.

13 §

Polismyndigheten skall på begäran av lantbruksnämnden lämna handräkning när det behövs för kontroll av att lagen efterlevs eller för verkställighet av beslut enligt 10 § andra stycket.

14 §

Till böter dömes den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot 3 eller 5—7 §, 8 § andra stycket eller föreskrift som meddelats i bekämpningsplan enligt 8 § första stycket.

Denna lag träder i kraft, såvitt avser 8—11 §§ samt 14 § i vad avser brott mot 8 § andra stycket eller föreskrift som meddelats i bekämpningsplan enligt 8 § första stycket den 1 maj 1971, och i övrigt den 1 juli 1970.

Förordningen (1961: 77) med vissa bestämmelser om skydd mot flyghavre skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1970. Bestämmelserna i 11—13 §§ nämnda förordning gäller dock till utgången av april 1971.

Motionsyrkande

I samband med propositionen har utskottet behandlat en *i anledning av propositionen* väckt motion, nämligen

motionen II: 1372 av herr *Hansson* i Skegrie *m. fl.*, i vilken motion hemställs

”att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 114 måtte uttala, att vid nu ifrågavarande lagstiftnings tillämpning stor hänsyn måste tas till de praktiska förutsättningar som finns eller funnits vid olika brukningsenheter i fråga om flyghavrebekämpningens utförande”.

Inledning

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Bengtsson, anför i propositionen inledningsvis följande.

Flyghavre (*Avena fatua* eller *Avena sterilis*) är ett av de svåraste ogräsen för svensk växtodling. Fram till slutet av 1940-talet förekom flyghavren endast lokalt men började därefter sprida sig till olika jordbruksområden. Den är nu mer eller mindre vanlig i alla län utom vissa norrlandslän. Till flyghavrens spridning har flera omständigheter bidragit, bl. a. alltmer ensi-

dig växtodling, ökad gemensam maskinanvändning och större rörlighet i handeln med foder- och brödsäd.

Där flyghavre förekommer rikligt kan jordbruket lida betydande ekonomiska förluster. Särskilda föreskrifter om olika skyddsåtgärder har därför meddelats för att hålla flyghavren under kontroll. Med hänsyn till risken för spridning av flyghavre via fodersäd och vid varuhantering har särskilda bekämpningsregler antagits (prop. 1961:51, 3LU 10, rskr 149). Dessa har tagits in i förordningen (1961:77) med vissa bestämmelser om skydd mot flyghavre (ändrad 1967:402). I anslutning till förordningen har utfärdats kungörelse (1961:78) om tillsyn å efterlevnaden av denna (ändrad 1967:403). För att begränsa spridningen via utsäde finns dessutom särskilda bestämmelser, som gäller vid statsplombering, handel med utsädesvaror samt införsel av utsäden som omfattas av den reglering av importen av vissa frövaror som lantbruksstyrelsen svarar för.

Lantbruksstyrelsen har i skrivelse den 20 oktober 1969 föreslagit vissa ändringar i flyghavreförordningen. Yttranden över framställningen har efter remiss avgetts av statens jordbruksnämnd som bifogat yttrande från Svensk spannmålshandel, ekonomisk förening, kommerskollegium som bifogat yttranden från Östergötlands och Södermanlands handelskammare samt Skånes handelskammare, lantbruksnämnderna i Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Kronobergs, Kalmar, Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus, Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs, Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kopparbergs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län, statens centrala frökontrollanstalt, lantbrukshögskolan, Riksförbundet Landsbygdens folk, Sveriges lantbruksförbund, Svenska lantmännens riksförbund, Hushållningssällskapens förbund, Kvarn- och fodermedelsbranschens riksförbund, Sveriges fröengrossistförening, Svenska utsädesfirmornas förening, Sveriges fröhandlareförening samt av Svenska fodermedels- och spannmålshandlareföreningen och Svenska fodermedels- och spannmålsimportörernas förening gemensamt. Dessutom har Sveriges fröodlareförbund inkommit med en skrivelse i ärendet.

Gällande bestämmelser

Utskottet hänvisar till propositionen s. 6—8.

Lantbruksstyrelsens förslag

Utskottet hänvisar till propositionen s. 8—11.

Remissyttrandena

Utskottet hänvisar till propositionen s. 11—14.

Departementschefen

Flyghavren är ett av de svåraste ogräsen i växtodlingen och förekomst av den i större omfattning innebär minskade skördar, kvalitetsavdrag på skördarna och försämrat ekonomiskt resultat m. m. Flyghavren är särskilt besvärlig därför att den har stor spridningsförmåga. Den har på grund härav fått en omfattande spridning i stora delar av landet, något som också kan tillskrivas sådana faktorer som ensidig växtodling, gemensam maskin-användning och större rörlighet i handeln med foder- och brödsäd.

För att stödja jordbruksnäringen i kampen mot flyghavren har vissa åtgärder vidtagits från det allmännas sida. Bl. a. innebär gällande fordringar på utsäde att frön av flyghavre inte får förekomma vare sig i statsplomberat utsäde eller annan frövara som saluhålls till utsäde. Vidare har bestämmelser om skydd mot flyghavre i vad avser annat än utsäde meddelats senast år 1961. De äldre bestämmelserna visade sig ha stort värde bl. a. som skydd mot import av fodersäd innehållande flyghavre. Genom 1961 års flyghavreförordning skärptes skyddsåtgärderna vid varuhantering och skapades förutsättningar för en systematisk bekämpning av växande flyghavre inom utsatta områden.

Lantbruksstyrelsen anser nu att flyghavreförordningen behöver ändras i vissa avseenden. Förordningens tillämpningsområde bör vidgas och göras mera anpassningsbart än nu. Vidare bör ett fastare underlag skapas för den planmässiga bekämpningen av flyghavre inom vissa områden.

Styrelsens förslag har i allt väsentligt tillstyrkts av remissinstanserna. Jag förordar också att bestämmelserna om skydd mot flyghavre ändras i huvudsaklig överensstämmelse med förslaget. Inom jordbruksdepartementet har upprättats förslag till lag om skydd mot flyghavre.

I fråga om förslagets detaljer vill jag anföra följande. Lagen bör göras tillämplig på växtodlingsprodukt som närmare definieras i lagen. Från lagens tillämpning bör undantas bl. a. växtodlingsprodukt från brukningsenhet på vilken inte funnits axade plantor av flyghavre under vegetationsperioden. Vilken bevisning som skall fordras i detta hänseende får regleras i tillämpningsbestämmelser till lagen. För att lagens tillämpningsområde smidigt skall kunna anpassas till behovet att infoga nya skyddsobjekt i regelsystemet bör Kungl. Maj:t bemyndigas att förordna att lagen skall äga tillämpning på annan växtodlingsprodukt än som anges i lagen.

Som föreslagits under remissbehandlingen bör vara som är avsedd som viltfoder eller för prydnadsändamål och som består av eller innehåller axade flyghavreplantor eller axade delar av sådana plantor inte få saluhållas eller överlätas. Samma bör gälla vara som består av eller innehåller flyghavre.

I princip bör, som lantbruksstyrelsen föreslagit och flertalet remissin-

stanser tillstyrkt, all hantering av växtodlingsprodukter, som innebär fara för att flyghavre sprids, förbjudas. Vidare bör det inte vara tillåtet att lämna sådan produkt för slutlig förbrukning, om det kan antas att produkten kommer att användas på sätt som innebär fara för att flyghavre sprids. Vissa undantag bör dock, i huvudsaklig överensstämmelse med vad som nu gäller, göras för sådana fall, där riskerna för spridning är små men hantlingsåtgärdernas betydelse är väsentlig. För importerad flyghavrehaltig produkt utom halm bör gälla förbud mot transport från införselorten om inte lantbruksstyrelsen medger annat.

I enlighet med vad jag förordat i det föregående bör Kungl. Maj:t få bemyndigande att förordna att lagen skall avse även andra skyddsobjekt än emballage och fordon. Därigenom kan t. ex. maskiner och redskap fogas in i skyddssystemet om det befinnas nödvändigt. Kungl. Maj:t bör också kunna förordna om ytterligare undantag från föreskrifterna om hantering av växtodlingsprodukt.

I fråga om bekämpningen av växande flyghavre bör Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, lantbruksstyrelsen fastställa plan för bekämpning av flyghavre inom område där flyghavre av någon betydenhet förekommer. För övriga områden bör allmänt gälla att marken skall hållas fri från axade plantor av flyghavre genom markägarens eller nyttjanderättshavarens försorg.

En brist i nuvarande ordning för bekämpning är att det inte är möjligt att ingripa tillräckligt snabbt när bekämpningen försummas. Lantbruksstyrelsen föreslår därför att nuvarande ordning med vitesföreläggande av länsstyrelsen slopas. Vikten av ett snabbt förfarande har också understrukits i flera remissyttranden. Jag delar denna uppfattning och förordar att lantbruksnämnden skall få befogenhet att efter anmaning till den som inte fullgjort sin skyldighet att bekämpa flyghavre låta verkställa åtgärder på den försumliges bekostnad. Beslut om verkställighetsåtgärd bör omedelbart lända till efterrättelse. Lantbruksnämnden bör vidare kunna få handräckning av polismyndighet när det behövs för kontroll av att lagen efterlevs eller för verkställighet av beslut som nyss nämnts.

De nya bestämmelserna om fastställande av bekämpningsplaner bör träda i kraft den 1 maj 1971. I övrigt bör lagen träda i kraft den 1 juli 1970.

Motionen

I motionen framhålls att det är obestridligt att flyghavre är ett av våra svåraste ogräs, främst därför att dess bekämpning är synnerligen besvärlig. Dess direkta skadeverkan på den gröda vari den befinner sig torde däremot avsevärt överträffas av vissa andra ogräsarter. Svårigheten att effektivt kunna bekämpa flyghavren motiverar emellertid särskilda åtgärder, som i

vissa avseenden kan behöva ha tvingande karaktär. De lätta kärnorna kan föras av vinden ganska långa sträckor. Därav kommer också namnet flyghavre. Det hjälper därför inte att *en* jordbrukare effektivt bekämpar ogräset på sin åker, om grannen försummar att göra så. Detta motiverar att åtgärder kan vidtagas mot de eventuellt försumliga. Emellertid är faran för spridning inom den egna brukningsdelen så allvarlig, att det torde höra till undantagen att någon försummar bekämpning, när han är medveten om den fara hans jordbruk utsätts för.

De i propositionen nr 144 föreslagna skärpningarna av lagstiftningen på området är enligt motionärerna därför nödvändiga. De är också mer realistiskt utformade än det förslag som förelåg från lantbruksstyrelsen. Det bör nämligen framhållas att lagstiftningens praktiska verkställighet i hög grad blir beroende av den utformning tillämpningsbestämmelserna får. Dessa måste ges en sådan form att de inte utsätter jordbrukarna för krav som från praktisk synpunkt är mer eller mindre orealiserbara. Tillämpningsbestämmelserna får med andra ord ej skärpa propositionens mjukare formuleringar. Vid en osmidig tillämpning kan också jordbrukarna utsättas för avsevärda förluster främst genom nedtrampning av växande gröda.

Motionärerna hävdar att flyghavre endast kan bekämpas på två sätt. I sådana grödor som sockerbetor, oljeväxter etc. kan bekämpningen ske på samma sätt som övrig ogräsbekämpning nämligen genom besprutning. Denna måste ske på obesådd mark och är i regel effektiv. Likaså kan flyghavre bekämpas genom odling av höstsådda grödor så långt detta låter sig göras med hänsyn till växtföljden. I vall förekommer ogräset också mycket sällan.

I vårsådda stråsädesgrödor däremot är bekämpningen enligt motionärerna ett väsentligt svårare problem. Besprutning kan inte ske i dylika grödor vare sig före sådden eller därefter med hänsyn till flyghavrens nära släktskap med dessa växter. Skulle så ske dödas också kulturväxterna. Den enda möjligheten till bekämpning i ex. korn, havre och vårvete är att handplocka växande plantor. Detta arbete måste ske med stor försiktighet, om inte grödan skall nedtrampas i sådan omfattning att betydande förluster därigenom i stället uppstår. Om myndigheterna medges alltför stora befogenheter att dirigera okunnigt eller ovarsamt folk att utföra dylik bekämpning, där est jordbrukaren anses inte själv ha vidtagit tillräckliga åtgärder, kan mycket betydande förstörelse på kulturväxterna bli följden, vilket inte kan vara meningen.

Motionärerna hävdar att många villkor samtidigt måste vara till finnandes, om effektiv bekämpning genom handplockning skall kunna ske. Plantorna måste nämligen ryckas upp med roten. I annat fall bildas en ny axvipa efter relativt kort tid. Marken måste vara fuktig efter ett regn, om roten på plantan skall följa med upp. De nya axvipporna kommer inte fram förrän grödan är skördemogen och därför inte kan beträdas. Men även andra gynn-

samma förhållanden måste vara för handen. Axplockning kan inte ske vid stark blåst därför att vipporna då böjes ned och är svåra att upptäcka. Av vad ovan sagts torde framgå att sistnämnda bekämpningsarbete i växande gröda är beroende av en hel rad betingelser, som alla måste vara till finnandes under en mycket begränsad tidsrymd.

Problemet måste därför, framhåller motionärerna, ses inte bara från skrivbordshorisont utan också från den praktiske jordbrukarens. Det är således av vikt att såväl lagens tolkning som tillämpningsbestämmelsernas utformning inte blir sådana att jordbrukarna ålägges åtgärder som de inte kan praktiskt efterleva.

Utskottet

Flyghavren är ett av det svåraste ogräsen i svensk växtodling och förekomst av den i större omfattning kan förorsaka betydande förluster för jordbruket. Flyghavren har stor spridningsförmåga och förekommer på grund härav i stora delar av landet. Till flyghavrens spridning har också bidragit sådana faktorer som den ökade gemensamma maskinanvändningen och en större rörlighet i handeln med foder- och brödsäd.

Genom 1961 års flyghavreförordning skärptes skyddsåtgärderna vid varuhantering och skapades förutsättningar för en systematisk bekämpning av växande flyghavre inom utsatta områden. Bestämmelserna har emellertid vissa brister. Sålunda omspanner de ett alltför begränsat varusortiment, och med nuvarande regler tar det ofta för lång tid att komma till rätta med fall av uraktlåtenhet att följa fastställda bekämpningsplaner.

Syftet med nu föreliggande lagförslag, vilket bygger på ett av lantbruksstyrelsen avgivet förslag till ändringar i flyghavreförordningen, är att komma till rätta med nämnda brister. Den nya lagen blir tillämplig på flera växtodlingsprodukter än nu och reglerna om varuhantering skärps. Vidare kommer bekämpningen av växande flyghavre att intensifieras. Slutligen ges den statliga lantbruksorganisationen ökade befogenheter att vidta åtgärder till skydd mot flyghavre.

I motionen nr II: 1372 av herr Hansson i Skegrie m. fl. framhålls att det är motiverat att ingripanden kan ske mot jordbrukare som försummar att effektivt bekämpa flyghavren på sin åker. Enligt motionärerna är emellertid bekämpningen i vårsådda stråsådesgrödor ett svårt problem. Besprutning kan inte ske utan enda möjligheten till bekämpning är att handplocka växande ogräsplantor. Vidare är bekämpningsarbetet beroende av en hel rad betingelser, som alla måste föreligga under en mycket begränsad tidrymd. Det är på grund härav viktigt att jordbrukarna inte åläggs att vidta åtgärder som de inte praktiskt kan genomföra. Motionärerna yrkar därför att riks-

dagen måtte uttala att vid den föreslagna lagstiftningens tillämpning stor hänsyn måste tas till de praktiska förutsättningar som finns eller funnits vid olika brukningsenheter i fråga om flyghavrebekämpningens utförande.

Såsom framgår av den föregående redogörelsen utgör flyghavren ett svårt ogräs som till följd av stor spridningsförmåga är besvärlig att komma till rätta med. Utskottet hälsar därför med tillfredsställelse att i nu föreliggande lagförslag reglerna om varuhanteringen skärps samt att möjligheterna att bekämpa växande flyghavre ökas bl. a. genom att lantbruksnämnderna ges möjlighet att, därest någon underlåter att fullgöra sin skyldighet att bekämpa flyghavre, låta verkställa erforderliga åtgärder på den försumliges bekostnad. Det bör emellertid framhållas, att det med hänsyn till den stora spridningsrisken inom den egna brukningsenheten torde höra till undantagen att den seriöse jordbrukaren försummar att med kraft bekämpa flyghavren. Ingripanden enligt lagen synes därför närmast bli behövliga när det gäller jordbruksjord som är på väg ut ur produktionen.

Utskottet har inget att erinra mot lydelsen av lagförslaget. I anledning av de i motionen uttryckta farhågorna beträffande lagens tillämpning vill utskottet dock göra vissa påpekanden. Såsom motionärerna framhållit är bekämpning av flyghavre i vårsådda grödor ett svårt problem därigenom att bekämpningen måste ske genom handplockning. Sådant arbete måste självfallet ske med stor försiktighet så att inte den växande grödan skadas. Till förfogande för bekämpningsarbetet står vidare endast en kort tid, i regel ett par, tre veckor från det axskjutningen börjar till dess risken för fröspridning blir överhängande. En obligatorisk skyldighet för ägare att hålla marken fri från axade plantor av flyghavre, vilket lantbruksstyrelsen hade föreslagit, skulle därför kunna leda till bevärande konsekvenser. I det föreliggande lagförslaget har också skyldigheten att bekämpa flyghavre mjukats upp så att nu föreskrivs, att marken så långt det är möjligt skall hållas fri från axade plantor av flyghavren. Utskottet förutsätter att lantbruksnämnderna, som torde vara väl insatta i de lokala förhållandena, vid tillämpningen av de nya bestämmelserna kommer att ta all hänsyn till de skilda brukningsenheternas praktiska förutsättningar för flyghavrebekämpning.

På grund av det anförda hemställer utskottet

- A. att riksdagen bifaller propositionen nr 114; samt
- B. att motionen II: 1372 i vad den ej kan anses besvarad genom vad utskottet ovan anført icke föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 20 maj 1970

På tredje lagutskottets vägnar:

ERIK GREBÄCK

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Göran Karlsson (s), Svante Kristiansson (s), Åkesson (fp), Knut Johansson (s)*, Erik Jansson (s)*, Ernulf (fp)*, Ferdinand Nilsson (cp)* och Karl Pettersson (m);

från andra kammaren: herrar Grebäck (cp), Svenning (s), Sundelin (s), Hedin (m), fröken Anderson (s), herrar Hammarberg (s), Josefson i Arrie (cp) och Sellgren (fp).

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

